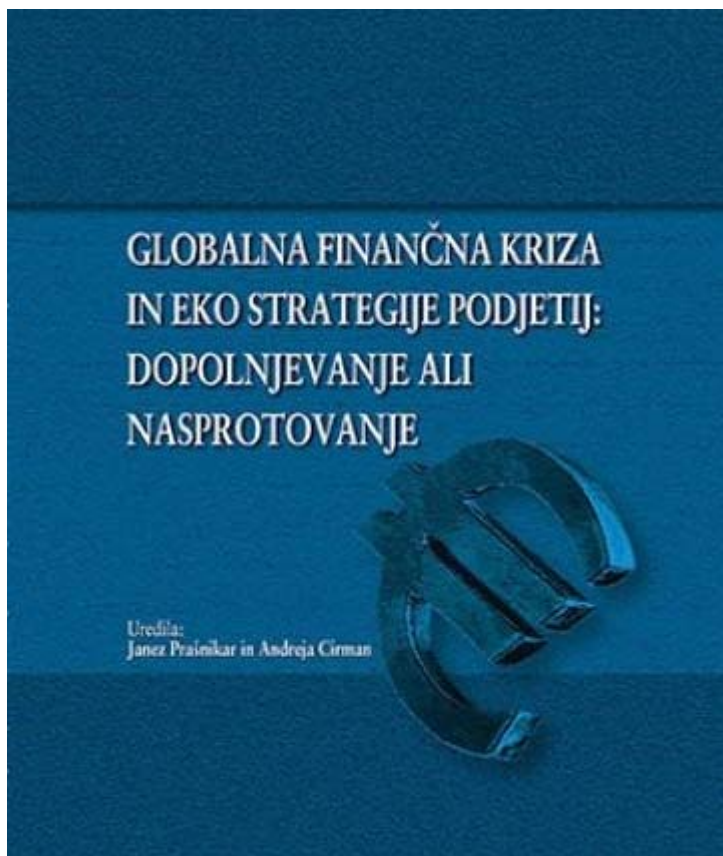

okoljski
center

OKOLJSKA ČITALNICA: »**GLOBALNA
FINANČNA KRIZA IN EKO STRATEGIJE
PODJETIJ**«
10. 2. 2009

V okviru »Okoljske čitalnce« je 10. 2., ob 17.00, v prostorih Okoljskega centra, na Trubarjevi 50, v Ljubljani, potekala predstavitev knjige »**Globalna finančna kriza ter eko strategije podjetij – dopolnjevanje ali nasprotovanje?**«, ki sta jo uredila prof. dr. Janez Prašnikar ter **prof. dr. Andreja Cirman**. Slednja je ob zadržanosti sourednika ob pomoči moderatorja Andreja Klemenca knjigo tudi predstavila.

Dr. Cirman je uvodoma poudarila, da imata tako podnebne kot finančna kriza, ki se je prevesila v najresnejšo globalno gospodarsko krizo od tridesetih let preteklega stoletja dalje, skupne korenine v moralnem hazardu oz. političnem okviru neoliberalizma, ki tak hazard in pohlep, ki je njegovo gonilo, ne le omogoča, temveč ga v prepričanju, da je najboljši način regulacije gospodarstva samoregulacija trgov, celo vzpodbuja. Teoretsko izhodišče, ki legitimira takšne predstave kot »najboljšega izmed možnih svetov« je model popolne konkurence, v katerem imajo vsi tržni akterji enak dostop do informacij in enake možnosti glede tržnih transakcij ter v katerem ni transakcijskih stroškov. Ekonomska znanost je sicer že zdavnaj pokazala, da gre za sila zidealizirano ter bolj religiozno kot znanstveno predstavo o trgu, ki ne vzdrži ne konceptualne ne empirične presoje. Vendar je kljub tem kritikam predstava o popolni konkurenci kot »regulativna ideja« zadnjih trideset let obvladovala gospodarsko politiko najprej Velike Britanije in ZDA, potem pa s padcem komunizma in pospešeno globalizacijo praktično ves svet. Zaradi šibke oz. neustrezne vloge državne regulacije na trgu nepremičnin ter izvedenih kreditnih in zavarovalniških produktov je moralni hazard ogrozil finančni sektor ZDA, ker pa je dolar svetovna valuta in ker so države s

plačilno-bilančnimi presežki le te v veliki meri vlagale v obveznice ameriške centralne banke, pa preko njega tudi celotno globalno ekonomijo.

Ob odsotnosti ustrezne prisile k internalizaciji okoljskih stroškov oz. eksternalij so podjetja tudi v odnosu do okolja v konkurenčnem boju prisiljena ravnati strateško in oportunistično, neupoštevanje vplivov ekonomskih dejavnosti na spreminjanje globalnega podnebne sistema pa je pripeljalo do »največje napake trga v zgodovini«, kot se je izrazil nekdanji vodilni ekonomist Svetovne banke sir Nicolas Stern, ki je pred dvema leti po naročilu britanske vlade izdelal slovito študijo o vplivu podnebnih sprememb oz. njihovih posledic na svetovno gospodarstvo. Če ni ustrezne državne regulacije, potem se za tržno gospodarstvo nujna pripravljenost na tveganja in gonja za dobičkom lahko končata ne le slabo za samo gospodarstvo, pač pa tudi za tisto, kar večina ekonomskih teorij enostavno predpostavi kot dano, a resen premislek pokaže, da ni samoumevno – okolje oz. fizične osnove in ekosistemske storitve, ki omogočajo obstoj tako gospodarstva kot človeške civilizacije na planetu.

Finančno-gospodarska in okoljsko-podnebna kriza imata tako »skupne korenine«, težava pa je v tem, da zaradi globalizacije ne moremo učinkovito uporabljati klasičnih regulativnih mehanizmov države kot »protistrupa« proti moralnemu hazardu. Finančno krizo je mogoče upravljati oz. preprečevati le na meddržavni ravni in sicer medsebojno usklajeno, sicer ni mogoče izključiti bankrota centralnih bank, katerih jamstva in finančne injekcije naj bi zajezile strah investitorjev in nezaupanje na trgu denarja. Podobno velja tudi za podnebno krizo, ki je s tega vidika še trši oreh, saj se morajo države dogovoriti o ustrezni porazdelitvi bremena tudi z vidika dosedanjega »zgodovinskega prispevka« k »globalnem segrevanju«, ob tem pa bi morale spričo dejstva, da živimo na že prenaseljenem planetu upoštevati tudi število prebivalstva.

V nadaljevanju je dr. Cirman na kratko predstavila posamezna poglavja knjige, pri čemer je izpostavila, da deli prepričanje Nobelovega nagrajenca Kenneta Arrowa, ki je v polemiki, ki jo je med ekonomisti povzročilo Sternovo poročilo, podprl ključno Sternovo priporočilo – da se spleča zgodnje ukrepanje v blaženje podnebnih sprememb, ki bi omogočalo upanje, da se povprečna globalna temperatura v stoletju ne bo dvignila za več kot 2 stopinji C. Argumentacija nekaterih ekonomistov, da ni niti etično niti ekonomsko pravilno, da s stroški blaženja preveč obremenimo sedanje generacije, saj bodo prihodnje imela na razpolago več bogastva in več investicijskih možnosti za prilagajanje podnebnim spremembam, ne vzdrži presoje klimatologov, ki opozarjajo, da se bo po preseženi kritični koncentraciji toplogrednih plinov v atmosferi, vreme tako spremenilo, da utegnejo biti posledice katastrofalne za preživetje civilizacije. V nasprotju s prepričanjem nekaterih ekonomistov o nevprašljivosti blagostanja, ki naj bi ga s seboj prinesla linearna gospodarska rast, se procesi oz. sistemi v naravi ne obnašajo linearno, kar pa konec koncev velja tudi za ekonomske sisteme, če jih opazujemo v daljšem času.

Ob koncu predstavitve knjige je opozorila tudi na to, da ta vsebuje zanimive prispevke, nastale na podlagi anket in intervjujev z vodilnimi slovenskimi gospodarstveniki, ki so nastali v času, ko se je že nakazovala možnost finančne krize in gospodarske recesije. Izpostavila je, da v globalnem kontekstu vse več podjetij ugotavlja, da je lahko celovito zmanjšanje negativnih vplivov na okolje uspešna poslovna strategija ter navedla primer uspešnega ameriškega podjetja. Čeprav je takšnih podjetij malo, pa jih je vse več in pojavljajo se tudi v Sloveniji, kjer sicer prevladujejo podjetja, ki varstvo okolja upoštevajo v obsegu kot jim ga predpisuje zakonodaja oz. skladno s presojo ali so sankcije zaradi neizpolnjevanja okoljske zakonodaje večje od koristi. Seveda pa od podjetij ne gre pričakovati, da se bodo poslovno etično obnašala v nasprotju z njihovim temeljnim motivom – to je dobičkom. Zato morata

globalna in nacionalna regulativa poskrbeti, da bodo bolj nagrajena tista, ki bodo poleg dobička upoštevala tudi ljudi in planet. Šele potem se bo v gospodarskih strategijah podjetij vzpostavilo dinamično ravnotežje med tremi P-ji: profit, people, planet.

V času gospodarske recesije pa mora država k oživljanju gospodarstva prispevati tudi z »zelenim New Dealom«, kar pa danes pomeni predvsem usmerjanje gospodarstva k večji energetski in snovni učinkovitosti podjetij, proizvodov in storitev oz. družbe kot take. Opozorila je še, da je po drugi strani kriza nevarnost, da prevlada logika, da je potrebno najprej rešiti gospodarstvo, šele na to pa misliti na okolje, kar bi pomenilo, da bi krizo morebiti bolj lagodno preživeli, a ob tem razvojno nazadovali in poslabšali dolgoročno konkurenčno sposobnost države. Ker nimamo pretiranega bilančnega primanjkljaja in zadolženosti države in smo po izpušnih toplogrednih plinov kljub vsemu pod povprečjem tako EU 27 kot EU 15 pa imamo razmeroma ugodno izhodišče, da s pametnim kriznim menedžmentom svoj položaj izboljšamo.

Maloštevilni poslušalci so vzpodbudili zanimivo razpravo oz. izmenjavo mnenj, v kateri so se pojavila razmišljanja o vlogi potrošniških in okoljskih nevladnih organizacij kot nujnemu »mehanizmu« proti popogodbenemu oportunističnemu podjetij oz. zavajanju potrošnikov zaradi nepopolnosti tržnih informacij o kakovosti proizvodov in okoljskih vplivih njihovega življenjskega cikla. Če se moramo zaradi asimetrije informacij na trgu ter tržne moči podjetij odpovedati modelu popolne konkurence kot regulativni ideji, potem je potrebno potrošniške in okoljevarstvene neprofitne nevladne organizacije v regulativni ekonomski model vključiti kot nujne, ne pa le kot zunanje, naključne ali celo »moteče« akterje. Toda tukaj ne moremo zgolj trgu prepustiti, da bo pripeljal do »pravih in zaupanja vrednih NVO«, pač pa mora tudi tukaj država zagotoviti pravni okvir in vzpodbude na eni ter transparentnost, nadzor in sankcije na drugi strani.

Razmišljanja in razprave so šle tudi v smer da nam bo tudi »ozelenitev« proizvodnje na dolgi rok prinesla samo prezasičenost trga z zelenimi proizvodi, ki jih bo potrebno nadomestiti z »bolj zelenimi« ne zato, da bi resnično izboljšali okolje, temveč, da bo »zeleno potrošništvo« rešilo kapitalizem, a za ceno poslabšanja okolja. Še bolj radikalna razmišljanja so šla v smer, da bi morala država vsakomur omogočiti, da preko razširjenega stanja zavesti, doseženega tudi preko uživanja kemičnih substans, ki k temu pomagajo, spozna samega sebe in svoje resnične potrebe, saj bi potem ljudje spoznali, da za osmislitev svoje eksistence oz. za svoje življenje potrebujejo bistveno manj kot jih prepričuje tržno-ekonomska propaganda ustvarjanja vedno novih in novih potreb. Šele potem bi ljudje resnično živeli sonaravno.

Bolj »realistični« so bili pozivi, da moramo krizo res izkoristiti za to, da bistveno izboljšamo energetsko učinkovitost in podpremo nove, decentralizirane proizvodno-storitvene sisteme, ki vsebujejo potencial razvoja, zaposlovanja in zmanjševanja emisij toplogrednih plinov ter drugih negativnih vplivov na okolje. Opozorjeno je bilo na to, da vlada in socialni partnerji predlagajo s stališča trajnostnega razvoja tako dobre kot slabe ukrepe, da pa je ključni problem, da so zagovorniki interesov potrošnikov in varstva okolja še vedno na obrobju procesov odločanja in lahko intervenirajo le od zunaj in post-festum.

Prav tako je bilo slišati opozorila, da »ni vse zeleno«, kar se danes prodaja kot »energetsko učinkovito« in »obnovljivo«, pri čemer je bila izpostavljen primer varčne žarnice, ki ni varčna v vseh pogojih delovanja in vsebuje za zdravje ljudi in okolje nevarno živo srebro, čeprav v minimalnih količinah, ob tem pa nekatere varčne žarnice oddajajo za človeški vid neustrezen spekter svetlobe. Nespametno bi bilo tudi preveč oz. napačno vzpodbujati nekatere sicer zelo obetavne energetske tehnologije kot so foto-napetostne elektrarne, še zlasti, če te zasedejo večje še nedegradirane oz. »proste« površine, ki se lahko, tudi če nimajo neposredne

ekonomske vrednosti, izkažejo kot pomembni habitati ali krajinske vedute ali če sredstva slovenskih porabnikov električne energije preko sistema vzpodbud končajo predvsem v žepih tujih projektantov in dobaviteljev opreme.

Dr. Cirman pa je ob slovesu poudarila, da se v okviru ljubljanske ekonomske fakultete trudijo spremeniti vrednote študentov, tako da bi se kot študentje ekonomije ne usmerili ne na razmišljanje o profitu, temveč tudi o ljudeh in o okolju, kar naj bi bilo navsezadnje skladno s sodobno samoopredelitvijo ekonomske znanosti, a so pri tem šele na začetku ter si želijo podpore in sodelovanja okoljskih NVO pri ozaveščanju in izobraževanju študentov o okoljskih temah in izzivih.

Andrej Klemenc
Predsednik Okoljskega centra